ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGI

O‘zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№4(3)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

// MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 206 sahifa, 16-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Raqamli savodxonlikni rivojlantirishda sun'iy intellekt vositalarining pedagogik va metodologik imkoniyatlari 10
Shermanova Feruza Djumaboyevna

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining o'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosarlarining boshqaruv madaniyati 15
Xurramov Anvar Vafoqulovich

5–7 yoshli bolalar jismoniy rivojlanishida futbol o'yin elementlarining pedagogik ahamiyati 19
Olim Ziyoyev Toshpulatovich

Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirish usullari 23
Ashirov Abdirashid Ravshanovich, G'ulomova Durdona Shovkat qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish metodikasi 26
Ashirov Abdirashid Ravshanovich, Olimjonova Humora

Algebra va funksiya: SAT matematikasining asosi 30
Abdullayev G'ayratjon Mutalipovich

Psixologik savodxonlikning psixologik xizmat samaradorligini ta'minlashdagi nazariy va amaliy asoslari 34
Fayzullayev Mirzaodil Mirzamurodovich

Zamonaviy ta'lim jarayonida talabalarda pedagogik odobni rivojlantirish muammosi 40
Fayzullayeva Feruza Aktamjon qizi

Yosh oilalarning mustahkamligiga zamonaviy axborot vositalaridan foydalanishning ta'siri 44
Kushakova Nargiza Islambaevna

Strategic Educational Management: Methods for Improving Teaching and Learning Outcomes 47
Majitova Munisa Oybek qizi

Talabalarda ijodiy qobilyatlarni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari 51
Normurodova Qunduz Tursun qizi

Oliy ta'lim muassasalarida masofaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish 54
Nurmaxmatov Lutfulla Abduxomid o'g'li

Savod o'rgatish davrida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi 58
Po'latova Sitora Olimjonovna

Yosh sportchilarni tarbiyalash va huquqiy himoya qilishning pedagogik mexanizmlari 62
Rahmonov Amirshoh Abdumuxtorovich

Bo'lajak kimyo o'qituvchisining metodik tayyorgarligini takomillashtirish 66
Shomurotova Sh. X.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida lingvistik kompetensiyani rivojlantirishning metodika asoslari 70
Shukurova Zarina Mirobid qizi, Mambetova Lobar Mirzavali qizi

Raqamli savodxonlikni rivojlantirishda sun'iy intellekt vositalarining pedagogik va metodologik imkoniyatlari 73
Shermanova Feruza Djumaboyevna

Bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-emotsional kompetentligini rivojlantirishda art-pedagogik texnologiyalar . 77
Suvanova Kamola Raimqul qizi

O'quvchilarning mustaqil fikrlash samaradorligini oshirishda muammoli ta'lim texnologiyasining o'rni 81
Zikriyoyeva Feruza Sadullo qizi

Обучение основам ультразвуковой диагностики с использованием метода "Каждый учит каждого" ... 85
Набиев Абдулло Абдувохидович

To'lepbergen Qayipbergenov asarlarida komil insonni tarbiyalash masalalari 88
Xabibnazarova Saiyra Baxitbayevna

Alisher Navoiyning "Hayrat ul-abror" asari orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy fazilatlarni shakllantirish 91
Karamatova Dilfuza Sadinovna, Mahmudova Niginabonu Mizrof qizi

Ekologik muammoli vaziyatlar orqali kimyo fanida kreativ tafakkurni rivojlantirish metodikasi....96
Ibodullayeva M. I., Dinnazarova F. S.

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida masofaviy ta'limni tashkil etish metodikasi 101
Saydullayev Zafar Erkinovich

Talabalarni milliy hunarmandchilik vositasida samogen tarbiyalashda tarixiylik tamoyili....104
Allanov Shuxrat Qilichovich

"Harry Potter" asarining o'zbekcha tarjimasida stilistik vositalarni qayta yaratish masalalari....108
Fayziyev Baxodir Baxshilloyevich

Maktabgacha ta'limda bolalar nutqini o'stirishning integratsiyalashgan texnologiyalaridan foydalanish....112
Imamova Nilufar Zabiyxulla qizi, Nurmatova Gulchexra Baxadirovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida lingvistik kompetensiyani rivojlantirishning metodik asoslari 116
Shukurova Zarina Mirobid qizi, Mambetova Lobar Mirzavali qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash 119
Eshonqulova Ma'suda Habibovna

Yosh oilalarda nikoh barqarorligini ta'minlovchi psixologik omillar 123
Islomova Ozoda Isomiddin qizi

Aqliy rivojlanishida orqada qolgan bolalarni inklyuziv ta'limda o'qitish metodologiyasi 127
Abdullayeva Maftuna

Maktabgacha ta'lim tashkilotida xavfsiz psixologik muhit yaratishning pedagogik ahamiyati 131
Turayeva Gulchexra Urayimovna, Ziyaeva Umida Xolmat qizi

STEAM asosida kollaborativ ta'lim muhitida metakompetensiyalarni rivojlantirish....135
Axmadova Malika

Yosh sportchilarni sportga yo'naltirish va sportchilarni tanlash muammolari (futbol sport turi misolida) 139
Xotamov Jaloliddin Xusnitdin o'g'li

Biologiyada amaliy tajribalar o'tkazishning zamonaviy virtual yechimlari....143
Mirzayeva Nodira Abduxamidovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik madaniyatni shakllantirishning ahamiyati....146
D. P. Xodiyeva, M. Sh. To'rayeva

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativlikni shakllantirish metodikasi (texnologiya darslari misolida) 150
Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Jurayeva Ozoda Ortiq qizi

Boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'rgatishda raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish....154
G'. Yu. Eshmirzayev

O'quvchilarning ilmiy tafakkurini rivojlantirishda kimyo ta'limining o'rni va o'ziga xos jihatlari....157
Kamolova Nargiza Ibragimovna

Bilingvizm (ikki tillilik) sharoitida o'quvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari 161
Mapruza Embergenova

Zamonaviy jamiyatda gender sotsializatsiyasi va psixologik jins xususiyatlari: maskulinlik, femininlik va androginlikning empirik tahlili 167
Nasrullayeva Asolat Abdumalik qizi

Bo'lajak muhandislarda chiziqli tenglamalar sistemalari va ularning amaliy tatbiqlarini o'qitish haqida 171
Qushmurotov Umurbek Ibadillayevich

Bo'lajak tibbiyot xodimlarining xorijiy til kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha tajriba-sinov ishlari natijalari 177
Raximova Nigora Atakulovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ko'p ma'noli so'zlar ustida ishlash orqali nutqiy qobiliyatini rivojlantirish .180
Xo'jayeva Durdonaxon Maqsud qizi, Rustamova Zulfiya Xolmirzayevna

Pul qadriyatining o'smirlik davrida shakllanishiga ta'sir etuvchi milliy, ijtimoiy va psixologik omillar: iqtisodiy ijtimoiylashuvning psixodinamik yondashuvda tahlili....184
Xolmuratova Mahbuba Maxmudovna

O'smirlarda koping xulq-atvor shakllanishida ota-ona va farzand o'rtasidagi munosabatlarning psixologik xususiyatlari 189
Yarmatova Sanobar Jo'rayevna

Raqamli ta'lim muhitida talabalarning matematik kompetensiyalarini rivojlantirishda interfaol metodlar 193
Norquvatova Diyora Davron qizi

Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari............................197
Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna

Системно-функциональное моделирование и эмпирический анализ нравственно-волевой детерминации в профессиональной деятельности военнослужащих 201
Зохиров Нодирбек Улугбекович

ALISHER NAVOIYNING "HAYRAT UL-ABROR" ASARI ORQALI BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA MA'NAVIY FAZILATLARNI SHAKLLANTIRISH

Karamatova Dilfuza Sadinovna
Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti
"Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi" kafedrasi dotsenti v.b.

Mahmudova Niginabonu Mizrof qizi
Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada buyuk mutafakkir va shoir Alisher Navoiyning "Hayrat ul-abror" asari orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy fazilatlarni shakllantirish masalasi yoritilgan. Asarda halollik, adolat, sadoqat, mehr-oqibat, saxovat va qanoat kabi yuksak axloqiy qadriyatlar hikoya va maqollar orqali ifodalangan. Maqola boshlang'ich ta'lim bosqichida bolalarga halollik, rostgo'ylik, do'stlik, saxovat va qanoat kabi fazilatlarni qanday tushuntirish va shakllantirish mumkinligi, shuningdek, bu fazilatlarni o'quvchilarning kundalik hayotida mustahkamlash usullari haqida ma'lumot beradi.

Kalit so'zlar: Alisher Navoiy, "Hayrat ul-abror", ma'naviy tarbiya, halollik, sadoqat, saxovat, qanoat, karam, do'stlik, axloqiy fazilatlar.

Abstract: This article examines the formation of moral and spiritual qualities in primary school students through the work "Hayrat ul-abror" by the great thinker and poet Alisher Navoi. The work reflects high ethical values such as honesty, justice, loyalty, compassion, generosity, and contentment through stories and aphorisms. The article discusses methods of explaining and developing qualities such as honesty, truthfulness, friendship, generosity, and contentment in primary education, as well as ways to reinforce these values in students' daily lives.

Key words: Alisher Navoi, "Hayrat ul-abror," moral education, honesty, loyalty, generosity, contentment, kindness, friendship, ethical values.

Аннотация: В данной статье рассматривается формирование духовно-нравственных качеств у учащихся начальных классов на основе произведения великого мыслителя и поэта Алишер Навои "Хайрат ул-аброр". В произведении через рассказы и изречения раскрываются такие высокие нравственные ценности, как честность, справедливость, верность, милосердие, щедрость и довольство. В статье анализируются методы объяснения и формирования у детей таких качеств, как честность, правдивость, дружба, щедрость и удовлетворённость, а также способы их закрепления в повседневной жизни учащихся.

Ключевые слова: Алишер Навои, "Хайрат ул-аброр", духовное воспитание, честность, верность, щедрость, довольство, доброта, дружба, нравственные качества.

KIRISH

Buyuk mutafakkir va shoir Alisher Navoiy o'zining boy adabiy merosi orqali xalqimiz ma'naviy hayotida muhim o'rin egallaydi. Uning "Hayrat ul-abror " asari insoniy fazilatlar, axloqiy qadriyatlar va komil inson g'oyalarini targ'ib etuvchi muhim manbalardan biridir. Ushbu asarda halollik, adolat, mehr-oqibat, saxovat, sabr-toqat kabi yuksak ma'naviy fazilatlar badiiy obrazlar va hikoyatlar orqali ifodalangan.

Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning shaxsiyati shakllanishida muhim davr hisoblanadi. Aynan shu bosqichda ularda odob-axloq, yaxshi xulq-atvor va ijobiy fazilatlarni shakllantirish zarur. Shu sababli ta'lim jarayonida milliy adabiyot namunalaridan foydalanish o'quvchilarning ma'naviy dunyosini boyitishga xizmat qiladi. Bu jarayonda Hayrat ul-abror asaridan foydalanish o'quvchilarda halollik, adolat, mehr-oqibat kabi fazilatlarni rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Alisher Navoiy “Xamsa”sidagi birinchi doston “Hayrat ul-abror” (“Yaxshi kishilarning hayratlanishi”) 1483-yilda yaratilgan edi. Doston 3988 baytdan iborat bo‘lib, 63 bob, 20 maqolat va 20 hikoyatdan tashkil topgan. Shundan kirish (muqaddima) 21 bobni o‘z ichiga oladi.

“Hayrat ul-abror” falsafıy-didaktik doston. Unda adibning olam va odamga qarashidagi o‘ziga xosliklar falsafıy-axloqiy ruhdagi hikoya, qissa va mulohazalar orqali ifodalanadi.

Asarning birinchi maqolati iymon haqidadir. Ushbu misralar orqali asar boshlanadi: “Kimki bu jahonga inson bo‘lib kelgan ekan, uning asosiy nishoni – belgisi iymondir”.

Darhaqiqat, haqiqiy inson ekanligini ko‘rsatadigan eng muhim belgi – bu iymon, ya’ni halollik, to‘g‘rilik, poklik va yaxshilikka intilishdir. Iymonli inson har doim adolatli bo‘ladi, boshqalarga zarar yetkazmaydi, yolg‘on gapirmaydi va yaxshi ishlar qilishga harakat qiladi. Demak, insonning qadr-qimmati nafaqat bilimida yoki boyligida, balki uning ma’naviy pokligi va axloqiy fazilatlarida namoyon bo‘ladi.

Ilgari surilgan fikrlar, ayniqsa, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari tarbiyasida ham muhim ahamiyatga ega. Chunki aynan shu davrda bolalarda yaxshi va yomonni farqlash, to‘g‘ri xulq-atvorni shakllantirish jarayoni boshlanadi. Agar bolalarda dastlab halollik, rostgo‘ylik, mehribonlik va odob kabi fazilatlar shakllansa, ular kelajakda jamiyatga foydali, ma’naviy yetuk inson bo‘lib yetishadi. Shu sababli boshlang‘ich ta’lim jarayonida halollik va rostgo‘ylik fazilatlarini birinchi bo‘lib shakllantirish zarur deb hisoblash mumkin. Chunki halol va rostgo‘y bola boshqa barcha yaxshi fazilatlarni ham oson o‘zlashtiradi. Barcha yomon illatlarning asosi ham bu yolg‘onchilik bo‘lib hisoblanadi. Bunga isbot sifatida asarda keltirilga “Sher bilan durroj” hikoyasini olishimiz mumkin.

Hikoyada bir yirtqich sher va durroj (kaptar turidagi qush) o‘rtasidagi munosabat tasvirlangan. Sher farzandini doimo himoya qiladi va xavotirda bo‘ladi. Durrroj esa boshida sherdan qo‘rqadi, lekin keyin sher bilan do‘stlashadi. Ular bir-biriga sadoqat va yordam ko‘rsatishni va’dalashadi. Hikoyada durrojning yolg‘onligi ham keltiriladi: hatto rost gapirganda ham uni yolg‘on deb qabul qiladi. Natijada, durrojning hayoti xavf ostida qoladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu hikoyadan o‘rganish mumkinki, hayotda eng muhim fazilatlardan biri rostgo‘ylik va sadoqatdir. Sher va durroj o‘rtasidagi munosabatlar orqali biz shuni ko‘ramizki, do‘stlik va yordam ko‘rsatish faqat rostgo‘y va sadoqatli bo‘lgan kishilarda rivojlanadi. Agar yolg‘on gapirsa yoki sodiqlikni buzsa, u nafaqat o‘zi, balki boshqalar uchun ham xavf tug‘diradi.

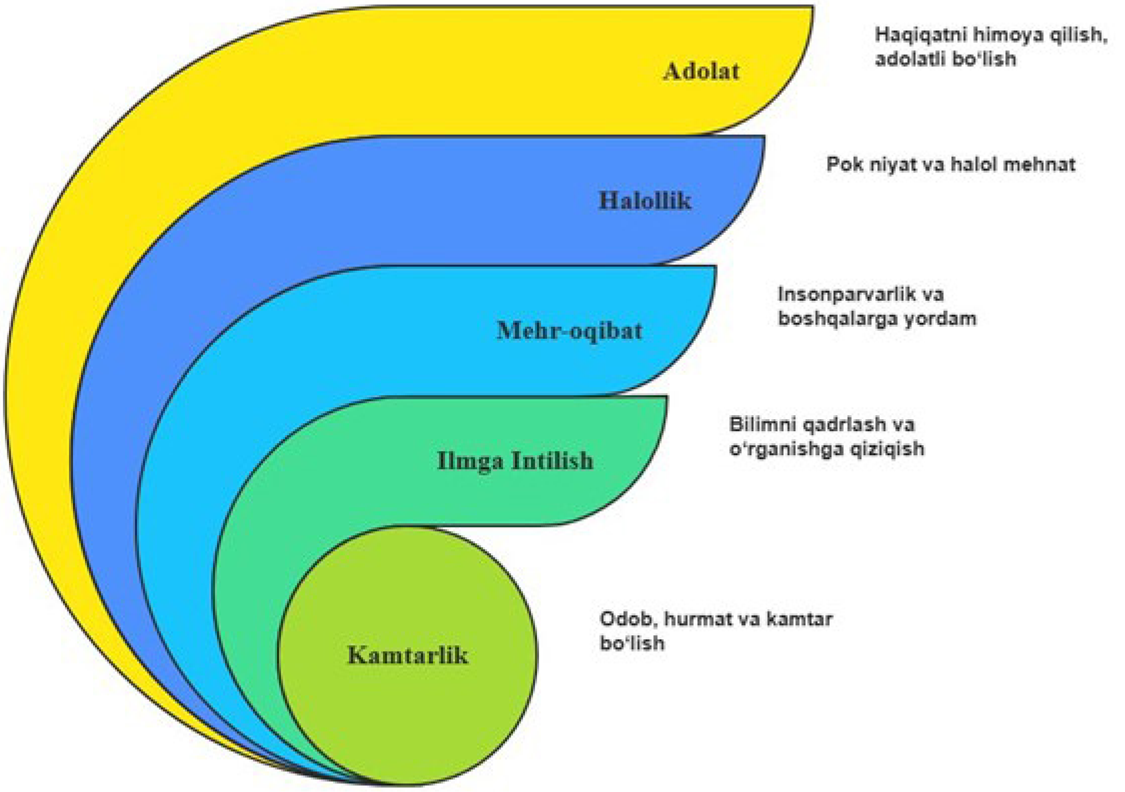

1-rasm: O‘quvchilarda shakllanadigan ma’naviy fazilatlar

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun bu hikoya juda foydalidir, chunki ular hali o‘zlarida axloqiy fazilatlarni shakllantirish bosqichida bo‘ladi. Hikoyadan ular halollik, sadoqat, mehr-oqibat va himoyachilik kabi fazilatlarning muhimligini o‘rganadi. Shu bilan birga, yolg‘onning zararini ko‘rib, har doim rostgapirishga va to‘g‘ri xulq-atvorni tanlashga o‘rganadilar.

“Hayrat ul-abror” ning beshinchi maqolati karam, oliyjanoblik, saxovat haqidadir. Ushbu maqolatda “Hotami toy” haqida hikoya berilgan. Hikoyada Hotami Toy mehmondo‘st va saxovatli inson bo‘lib, barcha odamlarni ziyofatga chaqiradi. Shu bilan birga, ko‘p mashaqqat chekayotgan, lekin yordamga muhtoj odamlarni ham e’tibordan chetda qoldirmaydi. Bu voqea orqali saxovat, oliyjanoblik va mehr-muruvvat faqat boylikni ko‘rsatish emas, balki boshqalarga samimiy yordam ko‘rsatish ekanligi ko‘rsatiladi.

Ushbu parcha orqali biz shuni o‘rganamizki, saxovat va olijanoblik inson qalbining eng ulug‘ fazilatlaridandir. Saxovat qiluvchi inson nafaqat boyligini boshqalar bilan bo‘lishadi, balki ularning dardiga ham e’tibor beradi, muhtojlarga yordam qo‘lini cho‘zadi va adolatli bo‘ladi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun bu hikoya juda muhim pedagogik ahamiyatga ega. Hikoya orqali o‘quvchilar saxovat qilganda har narsani o‘ylab, aqlli qaror qilish kerakligini, boshqalarga yordam berish va ularga mehribon bo‘lish lozimligini, o‘z boyligini faqat ko‘rsatish uchun emas, balki boshqalarga foyda berish uchun ishlatish kerakligini o‘rganadilar.

2-rasm: **Ikki do‘st hikoyasining tushuntirish metodikasi**

Keyingi maqolatda odob masalalari yoritilgan. Adib unda kishilar bilan munosabat va muomala madaniyati, o'zini tuta bilish, bola tarbiyasi va boshqalar to'g'risida o'z mulohazalarini bildiradi. Odob, tavozeni alqaydi, o'zini tuta bilmaslik, o'rinsiz kulgi kabi salbiy xislatlarni qattiq qoralaydi. Inson munosabatlarda har bir kishining ahvoliga yarasha muomala qilishi, kattalarga xizmat, kichiklarga shafqat etishi lozim deb uqtirgan shoir:

"Har kishining tavrig'a loyiq kerak,
Surati holig'a muvofiq kerak.
Kimki ulug'roq anga xizmat kerak,
Ulki kichikroq, anga shafqat kerak", –

deb ta'lim beradi.

Asarning yettinchi maqolati qanoat haqida. Bu maqolatda "Ikki do'st" hikoyasi keltirilgan. Ushbu hikoyada Fors mamlakatidan ikki do'st Chin sari yurishga qaror qiladi. Ularning biri qanoatli, ikkinchisi esa ta'magir, doimo ko'proq boylikni xohlovchi kishi. Yo'lda ular yarmisi yerda, yarmisi havoda bo'lgan katta toshni ko'radilar. Toshning ustida yozuv bo'ladi: "Agar mehnat qilib alam tortmasang, bu boylikni ko'rasan; lekin sabr va qanoat baridan yaxshiroqdir."

Qanoatsiz do'st boylikni olish uchun toshni qazishga tushadi, ko'p mehnat qiladi, lekin xafa bo'ladi. Qanoatli do'st esa tinch o'tirib o'ylaydi: "Mening qanoatim eng katta boyligim, mehnat qilish shart emas, Tangri bergisi bo'lsa boylik chiqaveradi." Shu qanoati bilan u shaharga birinchi bo'lib kiradi va podsho qilib saylanadi. Qanoatsiz do'sti esa mehnati evaziga hech narsaga ega bo'lmay qoladi.

Hikoya oxirida Navoiy shuni ta'kidlaydi: ta'magarlik va xirsning oxiri og'ir, qanoat va sabr esa eng katta boylikdir.

TAHLIL VA NATIJALAR

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun bu hikoya qanoat qilish, sabr-toqatli bo'lish kabi ezgu fazilatlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Tarbiya darslarida o'quvchilarga "Hayrat ul-abror" hikoyalarini o'qituvchi o'qib tushuntirib, ularning axloqiy fazilatlarini shakllantirish mumkin.

1. **Savol-javob orqali tushuntirish**

   Hikoyadan keyin bolalarga savollar beriladi:

- "Sen qahramon o'rnida bo'lsang nima qilarding?"
- "Qanday fazilat eng muhim?"

   Shu bilan bolalar fikrini bildiradi va hikoyadan o'z xulosasini chiqaradi.

2. **Guruh bilan muhokama qilish**

- Bolalar kichik guruhlarga bo'linadi.
- Har bir guruh hikoyadagi qahramon xatti-harakatini muhokama qiladi.
- So'ngra guruh fikrlari sinfga aytiladi.

3. **Rasm va tasvirlardan foydalanish**

- Hikoya qahramonlari yoki voqealarini rasm orqali ko'rsatish.
- Bolalar rasmga qarab hikoyani eslab qoladi.

4. **Rol o'ynash va sahnalashtirish**

- Bolalar hikoya qahramonlari rolini o'ynaydi.
- Shu orqali axloqiy vaziyatni his qiladi va to'g'ri xulq-atvorni amalda o'rganadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, "Hayrat ul-abror" asari boshlang'ich sinf o'quvchilari tarbiyasida juda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu asardagi hikoyalar orqali bolalar nafaqat yuksak axloqiy qadriyatlar bilan tanishadi, balki ularni hayotga tatbiq etishni ham o'rganadi. Masalan, "Sher bilan Durrroj" hikoyasida bolalar halollik, sadoqat va do'stlikning ahamiyatini anglaydi, yolg'onning esa hayotga qanday zarar yetkazishini ko'radi. Rostgo'y va sadoqatli inson atrofdagilarga yordam beradi, xavf-xatardan ularni himoya qiladi, shuning uchun bu fazilatlar hayotda juda muhim ekanini bilib oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Makhmudova N. M The Educational Significance of Alisher Navoi's Works in Shaping the Worldview of Young People. International Journal of Pedagogics (ISSN: 2771-2281) 277-281 pages.
2. Zokirova O. T. Komil insonni tarbiyalashda badiiy asarlarning o'rni. International journal of scientific researchers ISSN:3030-332X Volume 11, issue 2, May 2025 503-505bet
3. Yigitaliyeva Sh.I., Valijonova Z.A. "Hayrat-ul Abror dostonida so'z ta'rifi". "Zamonaviy dunyoda ijtimoiy fanlar: nazariy va amaliy izlanishlar" nomli ilmiy, masofaviy, onlayn konferensiya. https://doi.org/10.5281/zenodo.66. 144-149-betlar
4. Bo'riyeva A.G. "Alisher Navoiyning "Hayrat ul-Abror" dostoni haqida. Navoiyshunoslik fani. 38-41 bet
5. Alisher Navoiy "To'la asarlar to'plami", X jildlik – Toshkent: G'.G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. 2011.
6. Komilov N. "Ma'nolar olami safar" (Alisher Navoiy g'azallariga sharhlar). – Toshkent: "Tamaddun". 2012.
7. Xojanazar Huvaydo "Devon" (Nashrga tayyorlovchilar: I.Abdulloh, Q.Ro'zmatzoda). – Toshkent: "Yangi asr avlodi". 2005.

МАКТАБГАЧА PRE-SCHOOL ДОШКОЛЬНОЕ

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Mas’ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(3)

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali 26.09.2023-yildan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.